

4. Тицька Я.О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2(23). С. 55–60.
5. Губерська Н.Л. Державне регулювання вищої освіти в умовах демократизації публічних відносин в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 153–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_2_27.
6. Галицька Н.В. Окремі аспекти державної політики у сфері вищої освіти України. *Університетські наукові записки*. 2015. № 4. С. 149–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_4_17.
7. Колодій І.С. Сучасні тенденції державної освітньої політики України. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні* : збірник тез доповідей XI науково-практичної конференції, 30 березня – 4 квітня 2015 р. / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка», Інститут підприємництва та перспективних технологій. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 235–239.
8. Корсак К. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегрально-філософський аналіз. Київ : Вид-во НДПУ, 2004. 222 с.
9. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.В. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2014. 447 с.
10. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page>.
11. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-p>.

МЕЛЬНИК А. Р.,
аспірант кафедри
цивільного права і процесу
(Національна академія
внутрішніх справ)

УДК 347.254

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-1-24>

СТАН НАУКОВОГО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ ЖИЛИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ ЗА ЖИТЛОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Метою статті є окреслення стану наукового розроблення проблеми забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України та визначення ролі цих розробок для подальшого вдосконалення житлового законодавства України. У статті здійснено загальний аналіз стану наукового розроблення питання забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України. Визначено, які з них мають більш вагомий вплив для реалізації військовослужбовцями та членами їхніх сімей права на житло. Розглянуто житлове

забезпечення військовослужбовців із погляду норм адміністративного права та, зокрема, запропоновано вирішувати житлову проблему шляхом адміністративного впливу на органи, до компетенції яких належить житлове забезпечення військовослужбовців і закріплення службових квартир за штатними посадами. Наголошено, що чинний механізм забезпечення військовослужбовців житлом є причиною надмірної соціальної напруги у військовому середовищі. Унаслідок недостатнього фінансування і вкрай неефективного його використання військовослужбовці не можуть отримати житло протягом усього періоду військової служби. З'ясовано, що проблема житлового забезпечення військовослужбовців полягає у нестачі необхідного фонду державних і службових квартир, у невідповідних реальним потребам темпах будівництва та придбання житла, у відсутності практичних механізмів реалізації встановлених законодавством України інших форм житлового забезпечення військовослужбовців. Визначено, що одним із шляхів забезпечення військовослужбовців житлом автор вважає впровадження іпотечно-накопичувальної системи, сутність якої полягає в регулярному зарахуванні грошових коштів на спеціальний рахунок військовослужбовця з подальшим спрямуванням накопичених коштів на придбання (будівництво) житла або на частковий внесок для придбання житла в кредит. Зроблено висновок, що незадовільне забезпечення житлом осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ є однією з основних причин великої плинності кадрів і незадовільного комплектування кваліфікованими фахівцями та неналежного виконання ними службових обов'язків.

Ключові слова: *військовослужбовець, член сім'ї, житло, жиле приміщення, житлове законодавство.*

The purpose of the article is to outline the state of scientific development of the problem of providing servicemen and their families with living quarters according to the housing legislation of Ukraine, and to determine the importance of these developments for further improvement of the housing legislation of Ukraine. The article provides a general analysis of the state of scientific development of the issue of providing servicemen and their families with living quarters according to the housing legislation of Ukraine. Which of these have a more significant impact on the housing of servicemen and their families is determined. Consideration is given to housing for servicemen in terms of administrative law and, in particular, proposes to solve the housing problem by administratively influencing the bodies which are responsible for housing for servicemen and securing service apartments in full-time positions. It is emphasized that the existing mechanism for providing military personnel with housing is a cause of excessive social tension in the military environment, due to insufficient funding and extremely inefficient use, they cannot obtain housing throughout the entire period of military service. It is found out that the problem of housing for servicemen in shortage of the necessary fund of state and service apartments, in the inadequate real needs of the pace of construction and purchase of housing, in the absence of practical mechanisms for implementation of other forms of housing for servicemen established by the legislation of Ukraine. It is determined that one of the ways to provide servicemen with housing is the author considers the introduction of mortgage-accumulation system, the essence of which is to regularly transfer money to a special account of a serviceman with the subsequent directing the accumulated funds for the purchase (construction) of housing or for partial payment. It is concluded that the inadequate provision of housing by the commanding and ordinary staff of the internal affairs bodies is one of the main reasons for the large staff turnover and poor staffing and inadequate performance of their duties.

Key words: *serviceman, family member, dwelling, residential premises, housing legislation.*

Вступ. Ст. 47 Конституції України гарантує кожному право на житло. При цьому обов'язок держави становить створити такі умови, за яких кожний громадянин в змозі побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду [1]. Ст. 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлено, що держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у порядку і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР та іншими нормативно-правовими актами [2]. Незважаючи на наявність законодавчого підґрунтя житлового забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей, реалізація цього права на сучасному етапі розвитку України є недосконалою. Вивчення сучасного стану наукової розробки зазначеної проблеми дозволить визначити слабкі місця та напрями вдосконалення житлового законодавства України.

Комплексного дослідження забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України досі здійснено не було, проте окремі питання в цій сфері привертати увагу таких вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них можна назвати таких: О.Є. Аврамову, З.Х. Акчурина, Н.В. Артамонова, В.А. Васильєву, М.К. Гальянтича, А.І. Дрішлюка, С.С. Корольова, В.В. Тиванова, Л.М. Пчелинцева, С.М. Чимишенка, І.Ю. Чубара та інших учених.

Постановка завдання. Окреслити стан наукової розробки проблеми забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України. Визначити значення цих розробок для подальшого вдосконалення житлового законодавства України.

Результати дослідження. Історичні аспекти виникнення та розвитку правового регулювання інституту забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей досліджували О.Є. Аврамова, Н.В. Артамонов, З.Х. Акчурин, Л.М. Пчелинцева .

Важливе теоретико-правове дослідження питань житлового забезпечення військовослужбовців здійснив російський науковець З.Х. Акчурин у монографії «Актуальні аспекти правового регулювання забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом» [3]. У монографії комплексно досліджуються теоретико-правові питання правового регулювання забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом у Збройних Силах Російської Федерації, його сучасного стану, надано визначення права військовослужбовців на забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців, розглянуто ряд найбільш важливих і проблемних аспектів у зазначеній сфері правовідносин. Особливу увагу автор приділив розвитку російського законодавства в сфері житлового забезпечення військовослужбовців. Це дослідження є актуальним і для України, оскільки з огляду на історичні особливості територіального та адміністративного устрою України, сучасне житлове законодавство в значній мірі має за основу радянське законодавство, що в свою чергу походить від актів Російської Імперії.

Л.М. Пчелинцева в дисертації «Право на житло військовослужбовців: теоретичні аспекти та проблеми реалізації» [4] здійснила вивчення сучасних проблем, визначення тенденцій та перспектив розвитку законодавства про право військовослужбовців на одержання житла з житлового фонду з урахуванням історичного досвіду, зокрема дореволюційного періоду.

Окремі питання історії формування житлового права України досліджувала О.Є. Аврамова [5], яка пов'язує виникнення суб'єктивного житлового права з постановкою житлової проблеми у 19 столітті, а перше врегулювання суб'єктивних житлових прав – з 1900-1917 роками.

Житлове забезпечення військовослужбовців в СРСР досліджено Н.В. Артамоновим у дисертації «Правовий статус військовослужбовців та його забезпечення» [6].

Також дослідження історичного аспекту житлового забезпечення військовослужбовців в контексті соціального захисту проведено С.С. Корольовим у дисертації «Соціальний

захист військовослужбовців Збройних Сил України (1991–2005 рр.): історичний аспект» [7]. Зокрема, в роботі досліджено процес формування та розвитку житлового забезпечення військовослужбовців з урахуванням історичних умов формування держави та основних етапів становлення, розвитку й реформування Збройних Сил України, виявлено та теоретично обґрунтовано те, що недостатній рівень соціального, а тому числі житлового, забезпечення породжує тенденцію погіршення матеріального стану військовослужбовців.

О.О. Кармаза дослідив основні аспекти становлення житлового законодавства в історії розвитку держави і права України та дійшов висновку, що «що держава, починаючи з ХХ ст. і до сьогодні здійснює ряд заходів, спрямованих на законодавче визнання та охорону всіх компонентів конституційного права громадян на житло; докладає зусиль для забезпечення кожному громадянину доступу до житлових ресурсів, необхідних для створення належних умов для життя; надає відповідно до закону соціально незахищеній категорії громадян житло безкоштовно чи за доступну плату; забезпечує реалізацію громадянами права на житло однаково за різних обставин та на всій території України» [8, с. 53].

Наявність у військовослужбовців спеціального права на житлове забезпечення пов'язано, на думку А.В. Кудашкіна та К.В. Фатєєва [9], з тим, що, по-перше, військовослужбовці є громадянами держави та володіють загальними правами, а по-друге, виконують специфічні функції у сфері оборони та безпеки держави.

Наявність окремого права на житлове забезпечення військовослужбовців пов'язують з особливостями проходження служби, з напруженістю в роботі та небезпечними умовами проходження служби і І.Ю. Чубар та В.В. Подрušняк [10, с. 120].

Важливе місце в галузі житлового законодавства посідають дослідження М.К. Галянтіча, який вважає за необхідне «проведення науково-теоретичного дослідження, спрямованого на глибоке вивчення системи і механізму забезпечення житлових прав фізичної особи» [11, 3]. Так, ним вперше сформульовано положення про періодизацію становлення житлового права в Україні з 1917 по 2006 рр. у п'ять основних етапів, визначено, що диференціація між приватно та публічно правовими житловими нормами має полягати у тому, що у відносинах користування житлом соціального призначення мають бути встановлені обмеження здійснення житлових прав тощо [11, с. 7]. Також автор вважає, що основна частина актів житлового законодавства «прийняті в період функціонування адміністративно-командної системи, відбивають інший спосіб господарювання і, звичайно, не адекватні сучасним реаліям» [12, с. 37].

Л.О. Мойсей у дисертації «Адміністративно-правові аспекти реалізації конституційного права військовослужбовців на житло» [13] розглядає житлове забезпечення військовослужбовців з погляду норм адміністративного права та, зокрема, пропонує вирішувати житлову проблему шляхом адміністративного впливу на органи, до компетенції яких належить житлове забезпечення військовослужбовців та закріплення службових квартир за штатними посадами.

С.М. Чімишенко досліджував питання житлового забезпечення військовослужбовців в контексті ефективного використання бюджетних коштів. Автор вважає, що «в Україні діє застаріла та непрозора система забезпечення військовослужбовців житлом, що ґрунтується на розподілі благ в натуральному вигляді» [14, с. 52]. Також автор притримується думки, що «існуючий механізм забезпечення військовослужбовців житлом є причиною надмірної соціальної напруги у військовому середовищі <...> унаслідок недостатнього фінансування і вкрай неефективного його використання не можуть отримати житло потягом усього періоду військової служби» [15, с. 45]. Одним зі шляхів забезпечення військовослужбовців житлом автор вважає впровадження іпотечно-накопичувальної системи, сутність якої полягає в регулярному зарахуванні грошових коштів на спеціальний рахунок військовослужбовця з подальшим спрямуванням накопичених коштів на придбання (будівництво) житла або на частковий внесок для придбання житла в кредит.

Питання монетизації житлового забезпечення військовослужбовців вивчав С.П. Пасіка. Автор вважає що «монетизація пільг військовослужбовців можлива лише при

стабільній економічній ситуації в державі і не завжди відповідає потребам військовослужбовців та можливостям держави» [16, с. 13], а варіант вирішення житлового питання вбачає у «введенні персоніфікованого рахунка з можливістю додатково його збільшувати та переводити його за військовослужбовцем при зміні місця служби; обов'язковому виділенні земельної ділянки для військовослужбовців для будівництва» [16, с. 14].

М.О. Шишлюк убачає проблему житлового забезпечення військовослужбовців «у нестачі необхідного фонду державних і службових квартир, у невідповідних реальним потребам темпах будівництва та придбання житла, у відсутності практичних механізмів реалізації встановлених законодавством України інших форм житлового забезпечення військовослужбовців» [17, с. 240].

На думку Ю.О. Прудова [18], найефективнішою моделлю житлового забезпечення військовослужбовців є проживання в службовому житлі у період проходження служби, та надання грошових коштів на придбання квартири чи будівництва будинку при звільненні з військової служби.

А.В. Мінаєв уважає, що для вирішення проблеми житлового забезпечення військовослужбовців необхідно «не лише впровадження певних змін до окремих нормативно-правових актів, але й утворення узгодженого, економічно обґрунтованого, соціально-правового механізму реалізації норм чинного законодавства, відповідне бюджетне фінансування та залучення іноземних інвесторів» [19].

Л.П. Ведмідь уважає, що для того, щоб забезпечити в повному обсязі реалізацію соціальних прав і свобод військовослужбовців, зокрема права на житло, «необхідні нормативні акти, які б відповідали реальному стану суспільних відносин та економічним можливостям держави, повинні бути створені дієві механізми реалізації зазначених прав і свобод та відповідне бюджетне фінансування» [20, с. 112].

У наукових дослідженнях, зокрема В. Бирюкіна, Н.О. Купянської, Ю.І. Мігачева, Л.О. Мойсея, Т.Р. Федосєєвої вивчається також зарубіжний досвід правового регулювання забезпечення військовослужбовців житлом.

Л.О. Мойсей зазначає: «Одним із найбільш позитивних наслідків щодо забезпечення житлом військовослужбовців є тісна співпраця українських та іноземних фахівців в системі наближення України до світових стандартів вирішення житлових проблем» [13].

Т.Р. Федосєєва вважає, що досвід Росії в сфері вирішення житлових проблем «... становить інтерес для України у зв'язку з тим, що законодавство наших країн розвивалось паралельно і має багато спільних ознак, а також через схожість соціально-економічних умов» [22, с. 15]. Зокрема, науковець вважає, що державні житлові сертифікати, які діють у Росії, «... є перспективною формою вирішення житлової проблеми за умови існування стабільного ринку цінних паперів, вирішується житлова проблема військовослужбовців» [22, с. 15].

Проте досвід зарубіжних країн слід оцінювати з погляду також і на зовнішні фактори. Наприклад, на думку Ю.І. Мігачева [22, с. 287], Великобританія та США вирішували житлові питання без негативного впливу ззовні, оскільки в цих країнах житловий фонд не був пошкоджений унаслідок нищівних воєнних дій під час Першої та Другої світових війн. При цьому досвід Німеччини в вирішенні проблеми житлового забезпечення може бути застосований в Україні, оскільки вона також зазнала значних руйнувань під час війни.

Н.О. Купянська [23], проаналізувавши законодавство європейських країн, виділила основні заходи житлового забезпечення військовослужбовців: надання службового житла, забезпечення місцем у казармі або гуртожитку, виплата коштів для оренди житла, надання кредиту на придбання житла, часткова компенсація вартості житла, що купується. Для осіб, звільнених з військової служби, передбачаються щомісячні компенсації частини коштів по за рахунок погашення кредиту та пільгове проживання в раніше орендованому приміщенні.

Значний інтерес у науковців викликає питання забезпечення військовослужбовців службовим житлом. Питання правового регулювання інституту службового житла у своїх працях досліджували Л.О. Мойсей, М.В. Іванчук, В.Я. Бондар, А.В. Мінаєв, А.Ю. Олійник, С.О. Сліпченко, В.В. Породько, М.О. Шишлюк, А.П. Москаленко та інші.

А.П. Москаленко сформулював ознаки службового житла та навів визначення його поняття, а саме: «окреме житлове приміщення (квартира), що відповідає санітарним і технічним вимогам, включене до переліку службових приміщень рішенням виконавчого органу районної, міської, районної в місті ради, призначене для заселення особами, які у зв'язку з характером їхніх трудових чи службових відносин повинні проживати за місцем роботи, служби або поблизу від нього, та таке, що має особливий режим надання, використання та виселення з нього наймача і членів його сім'ї» [24, с. 31–32].

В.В. Породько визначає службове житло як «окреме житлове приміщення або кімнату в комунальній квартирі, що відповідає санітарним і технічним вимогам, належить до державного чи громадського житлового фонду або фонду житлово-будівельних кооперативів, включене до переліку службових приміщень рішенням виконавчого органу районної, міської, районної в місті ради, призначене для заселення особами, які у зв'язку з характером їхніх трудових чи службових відносин повинні проживати за місцем роботи, служби або поблизу від нього, та таке, що має особливий режим надання, використання та виселення з нього наймача і членів його сім'ї» [25, с. 36].

Л.О. Мойсей називає службове житло «тимчасовим засобом поліпшення житлових умов на час виконання військовослужбовцем обов'язків військової служби» [13, с. 237] та вважає, що особливої уваги потребує процес його розподілу, особливо у нестандартних ситуаціях, коли житлові комісії військових частин не володіють необхідними знаннями для їх вирішення.

Особливе ставлення до службового житла має Бондар В.Я., який пропонує «відмовитися від надання житла у соціальному житловому фонді особам в зв'язку з службовими або трудовими відносинами, наприклад військовослужбовцям» [26, с. 12].

Питання забезпечення житлом окремих категорій громадян досліджували М.І. Андур'єв, О.М. Бандурко, Н.Б. Болотіна, В.С. Венедіктов, М.К. Галянтич, М.В. Джига, М.І. Іншина, О.В. Лавриненко, О.Я. Лапка, К.Ю. Мельник, В.М. Плішкін, О.В. Романов, Ю.О. Сердюк, Д.О. Литвин.

Аналізуючи проблеми житлового забезпечення працівників органів внутрішніх справ України за житловим законодавством України М.С. Бідюкова дійшла висновку, що «незадовільне забезпечення житлом осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ є однією з основних причин великої плинності кадрів та незадовільного комплектування кваліфікованими фахівцями та неналежного виконання ними службових обов'язків» [27, с. 12].

Д.О. Литвин під час дослідження питання житлового забезпечення працівників органів внутрішніх справ в межах законодавства України також дійшов висновку, що реальний стан справ в сфері житлового забезпечення цієї категорії громадян «створює соціальну напругу у трудових колективах органів внутрішніх справ, а головне знижує престиж служби в органах внутрішніх справ, що, в свою чергу, є основною причиною відтоку висококваліфікованих кадрів» [28, с. 126].

Висновки. Забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України є новою і теоретично не розробленою тематикою для науки житлового права, що потребує подальшого наукового дослідження, необхідність здійснення якого зумовлюється відсутністю комплексних монографічних праць, присвячених відповідній проблематиці.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. (в ред. від 21.03.2018 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
3. Акчурін З.Х. Актуальні аспекти правового регулювання забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом. Москва : Військовий університет, 2004. 250 с.

4. Пчелінцева Л.М. Право на житло військовослужбовців: теоретичні аспекти та проблеми реалізації : автореф. дис. ... док. юрид. наук : 12.00.03 / Рос. акад. при През. РФ. Москва, 2004. 53 с.
5. Аврамова О.А. Історичні засади виникнення житлового права України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. № 4. С. 24–32.
6. Артамонов Н.В. Правовой статус советских военнослужащих и его обеспечение. Москва : Военный институт, 1984; Артамонов Н.В. Правовой статус советских военнослужащих : дисс. ... докт. юрид. наук. Москва : ВИМО, 1986.
7. Корольов С.С. Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України (1991–2005 рр.): історичний аспект : автореф. дис. ... канд. істор. наук : 20.02.22 – «Військова історія». Київ, 2006. 22 с.
8. Кармаза О.О. Історія розвитку житлового законодавства в Україні. *Держава та регіони : науково-виробничий журнал*. Запоріжжя : Класичний приватний ун-т, 2012. С. 27–31.
9. Кудашкин А.В., Фатеев К.В. Жилищные права военнослужащих, граждан, уволенных с военной службы, и членов их семей: 2-е изд., доп. и перераб. Москва : За права военнослужащих, 2001. С. 27–28.
10. Чубар І.Ю., Подрушняк В.В. Правове регулювання житлового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей. *Юридична наука*. 2012. № 12. С. 120–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_12_19.
11. Галянтич М.К. Приватноправові засади реалізації житлових прав громадян в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2008. 40 с.
12. Галянтич М.К. Проблеми нормативного визначення житлових відносин. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С. 37–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2013_5_8.
13. Мойсей Л.О. Адміністративно-правові аспекти реалізації конституційного права військовослужбовців на житло : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Військ. ін-т Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2016. 200 с.
14. Чимишенко С.М. Проблемні аспекти ефективного використання бюджетних коштів на житлове забезпечення військовослужбовців. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 29. С. 50–53.
15. Чимишенко С.М. Проблемні аспекти ринку нерухомості в контексті житлового забезпечення військовослужбовців. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка*. 2013. Т. 21. Вип. 7 (1). С. 43–47. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2013_21_7\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2013_21_7(1)_9).
16. Пасіка С.П. Адміністративно-правове регулювання соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя, 2011. 22 с.
17. Шишлюк М.О. Проблеми правового регулювання житлового забезпечення військовослужбовців. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 57. С. 239–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_57_34.
18. Прудов Ю.О. Фінансово-правові засади соціальних гарантій військовослужбовців в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2007. 22 с.
19. Мінаєв А.В. Соціальні аспекти правового регулювання житлового забезпечення військовослужбовців. *Актуальні проблеми політики*. 1999. Вип. 6–7. С. 156–164.
20. Медвідь Л.П. Соціальні права й свободи військовослужбовців в Україні: характеристика та реалізація. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 102–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2014_1_12.
21. Федосєєва Т.Р. Право громадян на житло у фонді соціального призначення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 – «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Харків, 2003. 23 с.

22. Мигачев Ю.И. Конституционные права военнослужащих (сравнительное исследование законодательства РФ, США, Франции и ФРГ) : дисс. ... канд. юрид. наук. / ВКИ. Москва, 1993. 287 с.
23. Купянська Н.О. Зарубіжний досвід правового регулювання забезпечення військовослужбовців житлом. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка* / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Військовий інститут. Київ, 2013. Вип. № 39. С. 253–256.
24. Москаленко А.П. Інститут службового житла для військовослужбовців: загальна характеристика. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 29–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_6_7.
25. Породько В.В. Ознаки службового житла в контексті проблем їх законодавчого закріплення. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 28–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2015_2_5.
26. Бондар В.Я. Договір найму житла : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / НАН України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2001. 18 с.
27. Бідюкова М.С. Житлове забезпечення як вид матеріального забезпечення працівників ОВС. *Форум права*. 2006. № 3. С. 9–15. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06bmcovc.pdf>.
28. Литвин Д.О. Законодавче забезпечення права на житло працівників органів внутрішніх справ. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С. 124–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2016_15_32.

МЕЛЬНИЧУК О. Ф.,
доктор юридичних наук,
професор кафедри права
(Вінницький торговельно-економічний
інститут Київського національного
торговельно-економічного
університету)

УДК 349.2:631.11

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-1-25>

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті розкрито форми реалізації права на працю в сільському господарстві: 1) укладання найманими працівниками трудового договору та його різновидів; 2) трудова діяльність членів сільськогосподарських кооперативів і фермерських господарств; 3) самостійна зайнятість членів особистих селянських господарств; фізичних осіб-підприємців, які виконують роботу самостійно; фізичних осіб, які виконують роботу за цивільно-правовими договорами.

Висвітлено особливості правового регулювання праці в сільському господарстві. Вказано, що праця найманих працівників сільськогосподарських підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором із фізичними особами, регулюється трудовим законодавством. Акцентовано увагу на домінуванні спеціального законодавства та локальних актів у правовому

